

KS. JERZY WOLNY

LISTA OBRAZÓW W KOŚCIELE PARAFIALNYM W SIEMONI Z DRUGIEJ POŁOWY XVII WIEKU

Bernard Maciejowski biskup krakowski (1600–1606) ogłosił w 1601 r. list pasterski (*Epistola pastoralis*) zwany Pastoralną, który przeznaczony był dla duchowieństwa diecezji krakowskiej. Na synodzie prowincjonalnym w Piotrkowie w 1607 r. Maciejowski, wówczas kardynał, arcybiskup gnieźnieński i prymas Polski, nakazał biskupom diecezjalnym wprowadzić Pastoralną jako podręcznik duszpasterski w diecezjach polskich. Pastoralna Maciejowskiego, ułożona na podstawie uchwał soboru trydenckiego oraz konstytucji papieskich, z uwzględnieniem zbioru Karnkowskiego z 1578 r. miała ułatwić przeprowadzenie odnowy życia religijnego i kościelnego w Kościele polskim¹.

W Pastoralnej, biskup polecał m.in. sporządzić w każdej parafii inwentarz (*inventarium*), w którym należało zestawić wszystkie potrzebne do kultu przedmioty znajdujące się w kościele, opisać dokładnie uposażenie, budynki, majątek ruchomy i nieruchomy oraz wyszczególnić wszelkiego rodzaju dochody i ofiary. Dokument ten należało sporządzić w trzech egzemplarzach, z których dwa miano zachować w parafii – jeden dla plebana, drugi pod opieką wtrikusów – trzeci zaś przekazać biskupowi².

Dwa egzemplarze takiego inwentarza zachowały się w parafii Siemonia³. Inwentarze siemońskie były spisywane przez ks. Szymona Staniewicza i ple-

¹ *Epistola Pastoralis ... Anno D. MDCVII*; M. Jabłoński, *Teoria duszpasterstwa (wiek XVI–XVIII)*. W: *Dzieje teologii katolickiej w Polsce*. T. 2, cz. 1. *Teologia humanistyczna*. Pod red. M. Rechowicza. Lublin 1975, s. 336–339; A. Petrani, *Kanonistyka*. W: *Dzieje teologii katolickiej w Polsce*. T. 1. Średniowiecze. Pod. red. M. Rechowicza. Lublin 1974, s. 388.

² *Epistola Pastoralis*, B 2.

³ Parafia Siemonia została erygowana w r. 1225 przez biskupa krakowskiego Iwona Odrowąza. Do rozbiorów należała do dekanatu bytomsko-siewierskiego diecezji krakowskiej; graniczyła z parafią św. Małgorzaty w Bytomiu do r. 1277, kiedy powstała parafia

bana Siemoni ks. Franciszka Bernarda Petrycego, który objął parafię w dniu 30 czerwca 1659 r. w niedzielę Trójcy Przenajświętszej, wprowadzony przez Wawrzyńca Kłobuckiego, plebana sąsiedniej parafii Sączów⁴. Ks. Franciszek Bernard Petrycy (zm. 1690) pochodził ze znakomitej rodziny uczonych.

Jego dziad mianowicie Sebastian Petrycy z Pilzna (1554–1627), był wybitnym znawcą filozofii Arystotelesa, którego kilka dzieł przełożył na język polski, był więc pierwszym filozofem piszącym po polsku, czym przyczynił się do powstania i rozwoju polskiej terminologii filozoficznej. Studia na Uniwersytecie Krakowskim rozpoczął w 1573 r.; w następnym roku uzyskał stopień bakałarza sztuk wyzwolonych. Z nieznanых przyczyn przerwał jednak studia i zaczął pracować jako nauczyciel w Olkuszu. W 1583 r. za pierwszą lokatę egzaminacyjną otrzymał tytuł magistra sztuk wyzwolonych. Odtąd rozpoczęła się jego szybka kariera uniwersytecka. W 1584 otrzymał katedrę poetyki, w 1588 r. katedrę retoryki, zyskując sławę świetnego wykładowcy. Za gorliwe wypełnianie obowiązków uniwersytetu udzielił mu dwuletniego urlopu na wyjazd do Italii. Tam w Padwie studiował medycynę. Z wyróżnieniem złożył rygorozum na wydziale medycznym. Równocześnie z medycyną studiował interesującą go zawsze filozofię. Do kraju powrócił w połowie 1590 r. i rozpoczął wykłady z filozofii Arystotelesa. Zabiegał o nostryfikację swego dyplomu doktora medycyny. Inkorporację do Wydziału Lekarskiego uzyskał dopiero w 1603 roku. Nadzwyczajne prelekcje medyczne głosił w semestrze zimowym 1608/9. W 1603 r. objął stanowisko przybocznego lekarza bpa Maciejowskiego, swojego mecenasa oraz kilku wybitnych osobistości spośród małopolskich dygnitarzy. W latach 1606–7 przebywał w Księstwie Moskiewskim, gdzie uczestniczył w uroczystościach z okazji ślubu Maryny Mniszchówny z Dymitrem Samozwańcem i gdzie nieomal nie postradał życia; przez pewien czas był więziony. Dzięki praktyce lekarskiej dorobił się znacznej fortuny i zgromadził bogatą bibliotekę. Uniwersytetowi zapisał 6 tysięcy złp., zaś dochód od tej sumy przeznaczył na podniesienie pensji profesorów oraz na stypendia dla biednych studentów z Pilzna. W opinii współczesnych uchodził za orędownika stanu plebejskiego. Dla Uniwersytetu zasłużył się wielce fundacją (12 V 1620) stanowiska stałego historiografa, który był obowiązany do spisывania ważniejszych wydarzeń związanych z uczelnią mających miejsce w Polsce i za granicą⁵.

w Kamieniu nad Brynicą, (miejsce urodzenia biskupa krakowskiego Nankera). Od północy graniczyła z parafią Sączów, erygowaną w r. 1224 przez Iwona Odrowąza. Do parafii Siemonia należały wsie: Siemonia, Rogoźnik, Dobieszowice, Twardowice, Strzyżowice, Góra Siewierska, Brzękowice. – *Zbiór dokumentów małopolskich z lat 1211–1400*. Wydali S. Kuraś i J. Sułkowska. Cz. IV dokumenty. Wrocław 1969 nr 871, s. 4–7.

⁴ *Inventarium I k. 2–2 v., k. 3.*

⁵ H. Barycz, *Petrycy Sebastian z Pilzna (1554–1627)*. W: *PSB*, t. 25, s. 703–707.

Najstarszy syn Sebastiana, Jan Innocenty Petrycy (1592–1641), poszedł w ślady ojca. Wraz z bratem Gabrielem wpisał się do metryki Uniwersytetu Krakowskiego (2 IX 1605); prawdopodobnie w Krakowie uzyskał jedynie bakalearat sztuk wyzwolonych. Na doktorat z filozofii i medycyny promował się na uniwersytecie bolońskim (19 VII 1618), gdzie prawdopodobnie od 1616 r. odbywał studia lekarskie. Po powrocie do kraju został inkorporowany do fakultetu (10 IV 1620), ale nie podjął wykładów z zakresu medycyny, ponieważ w roku następnym otrzymał fundowane przez ojca stanowisko historiografa Akademii Krakowskiej. Do godności historiografa uniwersyteckiego dołączył Jan Innocenty obowiązki profesora wymowy na katedrze retoryki, erygowanej przez bpa krakowskiego Piotra Tylickiego (1616). W polemice z jezuitami stanął w obronie praw Akademii i podpisał antyjezuicką deklarację profesorów krakowskich w 1632 r. Praktyka lekarska, pacjenci z magnaterii, bogate ożenki pomnożyły majątek, jaki Jan Innocenty otrzymał po śmierci swojego ojca Sebastiana.

Jako jedyny spadkobierca odziedziczył po swym ojcu kamienicę przy ulicy św. Jana w Krakowie, folwark Olsza na Prądniku pod Krakowem, wieś Siemonię w Księstwie Siewierskim, kolekcję obrazów, księgozbiór, cenne kosztowności i sporą sumę pieniędzy. Rodzina dwukrotnie żonatego Jana Innocentego liczyła pięć córek: Anna (pierwsza żona Hieronima Ardentiego, pisarza żup wielickich), Katarzyna (żona. bogatego kupca krakowskiego Adriana Horlemesa), Teofila (zakonnica klasztoru karmelitanek pod imieniem św. Teresy we Lwowie), Teresa (zakonnica klasztoru norbertanek na Zwierzyńcu w Krakowie, gdzie pełniła obowiązki kronikarki i bibliotekarki konwentu) i Barbara, oraz trzech synów: Szymon, Jan Aleksander i Franciszek Bernard⁶.

Najmłodszy z rodzeństwa, Franciszek Bernard, studiował w Akademii Krakowskiej; bakalearza artium zdobył w 1649 r., magistra artium w 1652 r. Jako docent extraeneus wykładał na Wydziale filozoficznym w latach 1652/3. Nie wiadomo kiedy uzyskał doktorat obojga praw⁷. Na tym Franciszek zakończył karierę naukową i wybrał stan duchowny. Pierwszym stanowiskiem kościelnym jakie otrzymał, była prebenda Bractwa Miłosierdzia przy kościele Mariackim w Krakowie. Pracę w duszpasterstwie parafialnym rozpoczął jako wikariusz w parafii Repty koło Tarnowskich Gór na Górnym Śląsku i w tejże parafii został później plebanem. Po rezygnacji z parafii siemońskiej Ks. Sta-

⁶ L. Hajdukiewicz, *Petrycy Jan Innocenty (1592–1641)*. W: *PSB*. T. 25, s. 701–703; Renata Żurkowa, *Z dziejów biblioteki Jana Innocentego Petrycego*, „Roczniki Biblioteki Polskiej Akademii Nauk w Krakowie” t. 14:1968 s. 43–63; L. Hajdukiewicz, *Petrycy...*, s. 703.

⁷ L. Hajdukiewicz, *Petrycy Jan Innocenty*. W: *Słownik pracowników książki polskiej. Supplement*, Warszawa 1985, s. 166.

niśław Rapa, doktora obojga praw, kanonika wiślickiego i prepozyta siewierskiego, właściciela podzielonej między siebie Siemoni, rodzeństwo Jan, Szymon i Katarzyna, patroni i kolatorzy parafii siemońskiej prezentowali na plebana swojego brata, ks. Franciszka Bernarda Petrycyego⁸.

Właśnie jako pleban parafii siemońskiej ks. Franciszek Bernard Petrycy przyczynił się do sporządzenia inwentarza tejże parafii. Na podstawie tego dokumentu poznajemy m.in. historię samego kościoła oraz uzyskujemy szczegółowe przedstawienie wszystkiego, co się w nim mieściło. Do szczególnie zajmujących należy informacja o znajdującej się w kościele bogatej kolekcji obrazów, którą w oryginalnej pisowni poniżej przytaczam. Informacja ta jest tym cenniejsza, że niestety do naszych czasów nie zachował się żaden z ujętych w inwentarzu obrazów.

OBRAZY

[1] Obraz̃y dwa iednakowe na descze staroswiecką robotą malowane, podługowate, na jednym wprowadzenie do Raiu, na drugim wyprowadzenie e Limbo przez Christusa Pana.

[2] Obraz szeroki y wielki S. Anñy z Genealogią Nas: Pannei, staroswieckim malowaniem na descze.

[3] Obraz Crucifixi na descze staroswiecką robotą malowañy, na którym Genealogia PP. Rogoiskich z Herbami ichze.

[4] Obraz Crucifixi na plotnie w ramach malowañy, pod Krucifixem klęczący W. X. Walanty Nicocius Pleban tegosz kosciola.

[5] Obraz̃y dwa na desczkach podługowatych staroswiecką robotą malowane, na iednym z nich Nas. Panna, na drugim Anioł zwiastujący.

[6] Obraz S. Woiciecha mały na Plotnie w Ramach malowañy; od W. X. Woiciecha Jeneczkowica Commendarza Sięmonskiego Kosciolowi darowañy.

[7] Obraz w wielkim chorze z spręglami rzerzanemi, Nas: Pannei boleśnei, pod którym Rod Woiciecha Cyrana z Epitaphium, na murze przybit̃y.

[8] Obraz Nas: Pannei Czestochowskiej, na plotnie w ramach prostą robotą malowañy.

[9] Obraz drugi Nas: Pannei Czestochowskiej takisz.

[10] Obrazek mały Annunciationis B. Marię moskiewskiej robot̃y malowania nad szafeczką, gdzie olea sacra, przyb̃ytỹ.

[11] Ołtarzyk mały snecerską robotą robiony, który stawa na Tafli u ołtarza Nas: Panñy.

[12] Crucifix rzerzañy na srodku Kosciola pod Framugą przybit̃y, wielki.

⁸ *Inventarium I*, f. 1r-2v; *Inventarium II*, k. 1-3.

[13] Crucifix mniejszy, na Listwie w bok wielkiego ołtarza zawieszony, który się zazywa na Wielki piątek.

[14] Crucifix mały nad Cinborium na wielkim ołtarzu, snecerskim rzerzaniem.

[15] Crucifix mały na ołtarzu Nas: Pannei prostym rzerzaniem.

[16] Crucifix na ołtarzu S. Annei.

[17] Crucifix nad szafką gdzie olea sacra.

[18] Crucifix w Zakristiei nad Szafami gdzie się ubierają do Mszy Świętej.

[19] Krzysz mały drewniany, złotem malarskim y farbami pomalowany, w którym iest Agnus Dei, sprawiony y Kosciolowi darowany od Slachetnei P. Zophiei Nawalskiei die 4 Juny w Roku 1672.

[20] Obraz Quatuor nouissimorum, na płótnie pod wode malowany, w wielkim Chorze pod oknami przybity, sprawiony od X. Franciszka Petricego Plebana Sięmonskiego die 10 April w Roku 1673.

[21) Krzysz drewniany prosty, malarskim srebrem pomalowany; w którym iest Agnus Dei, dla częstego uzywania y ochrony srebrnego Krzyza sprawiony od Xiedza Franciszka Petricego Plebana Sięmonskiego die 18 Juny w Roku 1673.

[22] Krucifix drewniany wielki po bok na scienie miedzy Ołtarzem Wielkim a formami i po lewej stronie na Listwie wiszący sprawiony od W. X. Franciszka Petricego Plebana Sięmonskiego die 30 April. A. 1678.

[23] Obraz Naswietszei Panny P. Jezusa trzymającej na plotnie malowany, darowany y ofiarowany kosciołowi Sięmonskiemu od Slachetnei P. Zophiei Nawalskiei w Roku 1676.

[24] Obraz Smierci z kosą obszerny, który się wystawia na wielki ołtarz, podczasz Pogrzebow slacheckich znacznych y na dzien zaduszny, sprawiony od W. X. Franciszka Petricego Plebana Sięmonskiego w Roku 1679 die 1 July⁹.

Do obrazów nie wspomnianych w powyższej liście, należy najważniejszy, przedstawiający Najświętszą Marię Pannę, wykonany „starą robotą” (vetusto opere), prawdopodobnie z okresu średniowiecza, cieszył się szczególnym kultem wśród parafian, jak poświadczają o tym liczne wota¹⁰. W ołtarzu głównym, drewnianym, fundowanym w roku 1469, odnowionym w roku 1612, scena przedstawia koronację Najświętszej Maryi Panny przez Trójcę Świętą. Ten ołtarz ofiarował kościołowi siemońskiemu w roku 1632 prepozyt Bożego

⁹ Lista obrazów znajduje się w *Inventarium I*, k. 91–91v.

¹⁰ *Inventarium I*, k. 5.

Ciała na Kazimierzu w Krakowie, Marcin Kłoczyński, ważna postać, należąca do najbliższego otoczenia bpa Piotra Gembickiego¹¹.

Petrycy często wspomina różne prace przy odnawianiu kościoła. Poznajemy z jego relacji tylko jednego malarza, był nim (honestus) Stanisław Ligęcki (Ligęcki) z Tarnowskich Gór. Spod jego pędzla wyszło kilka obrazów dla kościoła siemońskiego, zamawianych przez ks. Petrycego¹².

¹¹ *Inventarium II*, k. 6v-7; H. W. Wyczawski, *Biskup Piotr Gembicki 1585-1657*. Kraków 1957, s. 60-61, 251.

¹² *Inventarium II*, k. 8.